

Безпека життя та охорона здоров'я - головні завдання сучасного суспільства

**Збірник доповідей студентської
регіональної наукової конференції**

Безпека життя та охорона здоров'я – головні завдання сучасного суспільства

Збірник доповідей студентської
регіональної наукової конференції

Випуск 5

Морфологічні та семантичні особливості епонімів у німецькій медичній термінології

Вавдіюк Ганна, студентка Луцького базового медичного коледжу, III курс, спеціальність «Лікувальна справа»

Науковий керівник: Шукалович Г.О, викладач іноземної мови

Епонім походить від грецького слова «εponυμος», що означає «той, що дає ім'я, назву». Епонім – це особа, від імені чи прізвища якої утворено назву місцевості, країни, народу. У науці епонім – це назва явища, поняття, структури або методу по імені людини, що вперше виявила або описала їх, нпр.: набряк Квінке, закон Вакернагеля, символ Кронекера. Використання власних імен у медичних термінах німецької мови є дуже поширеним, нпр.: Eustachische Röhre, Basedow Krankheit, Morbus Crohn, Doppler Sonografie.

Застосування термінів-епонімів фахівцями сприяє їхньому професійному становленню, підвищує їх інтелектуальний рівень, адже в епонімі – частина історії, культури, яка творилася, починаючи від найдавніших часів великими сподвижниками медичної галузі знань до сьогодення. Вивчення епонімів сучасному, особливо молодому вченому, дозволяє глибше пізнати історію своєї науки, зрозуміти той корінь, на основі якого будуються сучасні морфологічні науки. У науковій літературі такі терміни часто вживаються епонімічно, без детального роз'яснення значення.

Одним із основних шляхів словотворення німецької медичної терміносистеми є складання, при якому нове слово утворюється шляхом об'єднання в одне ціле двох чи більше основ або слів. У межах складання розрізняють основоскладання та словоскладання.

1) Основоскладання – це поєднання кількох основ слів (або основи та цілого слова). Результатом основоскладання є

складні іменники, або композити, нпр.: Pferde-schwanz-alopexie – гренландська алопеція, Blut-egel – п'явка.

2) Словоскладання – це поєднання кількох слів в одному складному слові. Найчастіше в німецькій медичній термінології це терміни-епоніми, нпр.: Zollinger-Ellison-Syndrom – синдром Елісона Цолінгера.

Матеріалом для нашого дослідження послужили терміни-епоніми, які використовуються в науковій та науково-методичній, а також у практичній діяльності фахівців. Джерелами матеріалу стали «Немецко-русский медицинский словарь» під редакцією А.Ю. Вологіна, німецький універсальний словник Дудена, підручники для студентів-медиків, статті з вікіпедії, які фіксують найменування з відповідними власними назвами у компоненті й виступають у функції термінів-епонімів. Для аналізу ми дібрали 127 лексичних одиниць. Було проаналізовано морфологічну та семантичну структуру цих термінів-епонімів.

Розглянемо особливості утворення термінів-епонімів у німецькій мові. Існує декілька структурних моделей німецьких епонімічних термінів:

1) Терміни можуть складатися з 2 іменників, які пишуться окремо: Cogan Syndrom, Alzheimer Stadium, Addison Krise, Doppler Sonografie, Hickman Katheter, Parkinson Erkrankung. Часто такий термін-епонім може містити латинське слово «Morbus» для позначення слова ‚хвороба‘, тоді власна назва ставиться після нього: Morbus Bechterew, Morbus Behçet, Morbus Crohn, Morbus Parkinson, Morbus Pick, Morbus Reiter. Ці форми є латинізмами і утворюються аналогічно до латинських структур, нпр.: Morbus haemolyticus neonatorum.

2) Власна назва та базове слово-іменник можуть поєднуватися за допомогою дефісу: Charcot-Fuß, Raynaud-Phänomen, Fuhrman-Grad, Burkitt-Tumor, Pfeiffer-Drüsenfieber;

Термін-епонім може бути багатоскладовим, містити імена декількох людей, які досліджували, відкрили чи описали те чи інше явище. В таких випадках вони завжди пишуться через дефіс: Cheyne-Stokes-Atmung, Creutzfeldt-Jakob-Erkrankung,

Henry-Gauer-Reflex, Stevens-Johnson-Syndrom, Mallory-Denk-Körper.

3) Термін-епонім може бути складним іменником: Achillessehne, Alzheimerisikofaktoren, Crohnerkrankung, Röntgenscanner.

4) Власна назва може набувати вигляду прикметника і отримувати суфікс -sch: Schottmüllersche Krankheit, Schultzesches Syndrom, Whitemorsche Bakterien, Eustachische Röhre, Münchmeyersche Krankheit. Часто у таких словах ставлять апостроф після суфікса -sch: Bowman'sche Kapsel, Henle'sche Schleife, Kraepelin'sche Sarkopenie, Dupuytren'sche Krankheit, Oberst'sche Leistungsanästhesie. Або лише апостроф після власної назви, нпр.: Basedow' Krankheit.

5) У назвах технік операцій, методів, тестів можливий зв'язок іменника з епонімом за допомогою прийменника: Magenresektion nach Billroth, Leberblindpunktion nach Menghini.

6) Похідні іменники, які утворені за правилами німецької граматики: Leishmanien, Morganaella, Borrelia, Galenika;

7) похідні іменники, які містять грецькі словотворчі суфікси -itis, що характеризує назви запальних захворювань, або -ismus, що означає хворобливий стан або теорію: Bartholinitis, Darwinismus, Parkinsonismus.

У розмовній мові базове слово у складному іменнику може опускаватися, і слово епонім самотійно презентує явище або поняття, нпр.:

Paget ← для позначення Morbus Paget,

Hodgkin ← для позначення Morbus Hodgkin,

Billroth II ← для позначення Magenresektion nach Billroth II.

Семантично терміни-епоніми німецької мови можна поділити на:

- терміни-епоніми за ім'ям людини;
- терміни-епоніми за ім'ям міфічного персонажу;
- терміни-епоніми за географічними назвами.

Терміни-епоніми за ім'ям людини можна об'єднати у наступні групи:

- назви анатомічних структур;

- назви бактерій, вірусів, патогенних мікроорганізмів;
- назви патологічних змін, хворобливі стани, симптоми;
- назви інструментів;
- назви методик медичних обстежень;
- назви лікарських засобів;
- назви синдромів за іменами пацієнтів.

Терміни-епоніми за ім'ям міфічного персонажу позначають:

- назви анатомічних структур;
- назви патологічних змін, хворобливих станів, симптомів.

Терміни-епоніми за географічними назвами, які ми знайшли, позначають лише назви хворобливих процесів та симптомів.

Семантично терміни-епоніми поділяються на:

- назви анатомічних структур за ім'ям людини, яка їх відкрила: Eustachische Röhre, Henle'sche Schleife, Langerhans Inseln, Hoyer-Grosser'sches Organ, Clara-Zelle;
- назви бактерій, вірусів, патогенних мікроорганізмів за ім'ям людини, яка їх відкрила: Epstein-Barr-Virus, Leishmanien, Borrelia;
- назви патологічних змін, хворобливі процеси, симптоми за ім'ям людини, яка їх відкрила чи вперше описала: Osler Knöttchen, Alzheimer-Demenz / Alzheimer-Pathologie, Menière-Attacken, Morbus Addison, Parkinson Erkrankung/ Parkinson Syndrom, Crohnerkrankung;
- назви інструментів за ім'ям людини, яка їх розробила: Hickman Katheter;
- назви методик медичних обстежень за ім'ям людини, яка їх вперше застосувала: Steinach-Methode, Whipple-Eingriff, Röntgenbestrahlungen, Magenresektion nach Billroth II, Leberblindpunktion nach Menghini;
- назви лікарських засобів за ім'ям людини, яка їх створила: Galenika - galenische Mittel;

- назви синдромів за іменами пацієнтів, що їх перенесли: Hartnusches Syndrom, Rademarsches Syndrom, Cowden Syndrom, McLeod-Syndrom;
- назви анатомічних структур за міфічними персонажами: Achillessehne;
- назви патологічних змін, хворобливі процеси, симптоми за ім'ям міфічного персонажу: Caput medusae (Meduse-Kopf), Proteus Syndrom;
- назви хворобливих процесів, симптомів за географічними назвами, оскільки одне і те ж саме захворювання може бути типовим для різних місцевостей: Marseille - Fieber, West-Nil-Virus, Mallorca-Akne.

Під час аналізу ми прослідкували наявність існування паралельних лексичних одиниць на позначення одного і того ж терміну, нпр.: Alzheimer-Erkrankung = Alzheimer-Krankheit = Morbus Alzheimer; Crohnerkrankung = Morbus Crohn; Parkinson'sche Krankheit = Parkinson'sche Erkrankung = Parkinson Erkrankung = Morbus Parkinson; Parkinson Syndrom = Parkinsonismus; Basedow' Krankheit = Morbus Basedow; Menghini-Punktion = Punction nach Menghini.

Більшість досліджуваних нами термінів-епонімів є іменниками – 109 лексичних одиниць. Це складні іменники – 81 %, та похідні іменники – 5 %. 12,6 % термінів-епонімів становить група «прикметник+іменник» – 16 лексичних одиниць. 1,6 % група «іменник+прийменник+іменник» – 2 слова. Було встановлено 120 епонімів за ім'ям людини, котра описала метод, операцію, симптоми захворювання, або перенесла захворювання; 3 лексичних одиниці за ім'ям міфічного персонажу; 4 – за географічною назвою. Переважна більшість слів позначають хворобливі стани та клінічні симптоми – 99 лексичних одиниць, 12 епонімів позначають анатомічні терміни, 16 епонімів – назви інструментів, методик медичних обстежень.